Latvija–Lietuva
Eiropas Reģionālās attīstības fonds

BALTU CEĻŠ

Senatnē baltu maztautas – kurši, sēļi, zemgaļi, latgaļi, žemaiši, aukštaiši, prūši, jātvingi un galindi – apdzīvoja daļu mūsdienu Latvijas un Lietuvas teritorijas. Baltu maztautu tālāko attīstību 12.–13.gadsimtā pārtrauca vācu krustnešu ienākšana un Livonijas izveidošana, izmainot seno zemju un valstu robežas. Mēs – latvieši un lietuvieši – esam vienīgie pasaulē, kas runā baltu valodās.

Aicinām doties teiksmainā ceļojumā, kurā iepazīsiet senās baltu zemes un to iedzīvotājus: drošsirdīgos kuršus, varenos zemgaļus un dzīvesgudros sēļus. Maršruts „Baltu ceļš" veidots trīs lokos – kuršu, zemgaļu un sēļu, kas iepazīstina ar senajām dzīvesvietām – pilskalniem, nozīmīgākajām kauju vietām, svētvietām un mitoloģijas objektiem, muzeju arheoloģiskajām ekspozīcijām un izglītojošajām programmām, amatniecības centriem un to amatniekiem, un atgādina par senvēsturē nozīmīgām personām. Kartē iekļauti arī astoņi tematiskie maršruti.

www.baltucels.lv

Kultūras tūrisma maršruts „Baltu ceļš" izveidots ar Interreg V-A Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014.–2020.gadam atbalstu projektā LLI-187 „Starptautiskais tūrisma maršruts „Baltu ceļš"" (Balts' Road), kura mērķis ir palielināt apmeklētāju skaitu Latvijas un Lietuvas pierobežas reģionos. Informāciju par maršrutu atrodama tīmekļa vietnē www.baltucels.lv, kā arī šajā kartē un maršruta ceļvedī. Kopējās projekta izmaksas 763 402,38 EUR. Projekta līdzfinansējums no Eiropas Reģionālās attīstības fonda ir 648 892,00 EUR.

Projekta īstenotāji:
Šauļu tūrisma informācijas centrs, **www.visitsiauliai.lt**
Zemgales plānošanas reģions, **www.zemgale.lv**
Nacionālā reģionu attīstības aģentūra, **www.nrda.lt**
Kurzemes plānošanas reģions, **www.kurzemesregions.lv**
Talsu novada pašvaldība, **www.talsumuzejs.lv**
Jelgavas pilsētas dome, **www.jelgava.lv**

Šī karte ir sagatavota ar Eiropas Savienības finansiālo atbalstu. Par šīs kartes saturu pilnībā atbild autori, un tas nekādos apstākļos nav uzskatāms par Eiropas Savienības oficiālo nostāju.
Autori: Kurzemes plānošanas reģions, Zemgales plānošanas reģions, Šauļu tūrisma informācijas centrs, Nacionālā reģionālā attīstības aģentūra Lietuvā.
Izdevējs: Kurzemes plānošanas reģions, Zemgales plānošanas reģions, 2019.gads
Foto: Artis Gustovskis, Arvydas Gurkšnis, Denisas Nikitenka, Mindaugas Macaitis, Līva Dāvidsone, Tērvetes Tūrisma informācijas centrs, Zemgales plānošanas reģions.

BALTU CEĻŠ

KURŠI | ZEMGAĻI | SĒĻI
tūrisma maršruts, apskates objekti

BALTU CEĻŠ, KURŠU LOKS

Maršruts: **Rucava – Liepāja – Grobiņa – Jūrkalne – Alsunga – Kuldīga – Ventspils – Talsi – Valdemārpils – Sabile – Saldus – Embūte – Mosēde – Plateļi – Kretinga – Klaipėda – Palanga – Rucava**
Ilgums: **3–4 dienas.** Garums **ap 790 km**

Senlaikos kurši apdzīvoja zemes Baltijas jūras krastā. Tolaik jūra un upes bija nozīmīgs ūdensceļš, kas ietekmēja viņu dzīvesveidu un saskarsmi ar kaimiņtautām. Par to uzzināsiet, ceļojot maršruta Kuršu lokā.

Miermīlīga darījuma slēgšana notika tirgojoties. Tālo zemju tirgotājus piestāt Baltijas jūras krastā vilināja ziemeļu zelts – dzintars. Dzintaru iepazīsiet, apmeklējot **Palangas Dzintara muzeju** (40) un **Liepājas amatnieku namu** (6). Savukārt **Jūras muzeja āra ekspozīcijā** Smiltīnē (38) var apskatīt senos kuršu kuģus – liellaivas –, bet ar tām izbraukt – **aktīvā tūrisma centrā „Kuršu Vikingu apmetne"** (8) Grobiņā.

Daudz stāstu un teiku glabā kuršu pilskalni: **Veckuldīgas** (15), **Talsu** (20), **Mežītes** (24), **Sabiles** (26), **Embūtes** (29), **Apoles** (30), **Eketes** (36) un citi. Arheoloģiskajos izrakumos atrastās liecības glabājas gan **Liepājas** (5), **Ventspils** (17) un **Talsu** (21), gan **Kretingas muzejā** (35). Bagātīgi kuršu apbedījumi atklāti **Aukštkiemu kapos** (37) un **Vilkmuižas ezerā** (20). Uzturs tolaik bija vienkāršs. Senos kurzemnieku ēdienus būs iespēja baudīt, apmeklējot **etnogrāfisko māju „Zvanītāji"** Rucavā (2), **maizes ceptuvi „Bērziņi"** Jūrkalnē (13) un **„Spēlmaņu krogu"** Alsungā (14).

Baltu mitoloģiju un svētvietu nozīmi atklās **Lielais akmens** un upurēšanas vieta pie **Šilales** (30), **Krauju Lielais akmens** (23), **Valdemārpils Elku liepa** (22) un **Ulmales bļodakmens** (12). Daudzveidīgus akmeņus varēs skatīt **Vaclova Inta muzejā** Mosēdē (31). Par **Plateļu ezeru** (34) stāsta, ka tā saimniecei – karalienei uz balta zirga, piemitis neparasts spēks. Mītus un pasaku pasauli meklējiet arī **Lietuviešu pasaku** (41) un **Sausdravu Baltu mitoloģijas parkā** (42).

Vēl maršrutā aplūkojiet **Dunikas purva taku** (4), zirgu un tauru ganības **Papes dabas parkā** (1), **Māras kambarus** (25), Palangas **Birutes kalnu** (39) un citas vietas.

BALTU CEĻŠ, ZEMGAĻU LOKS

Maršruts: **Vītiņi – Biksti – Zebrene – Dobele – Jelgava – Cena – Tērvete – Vilce – Mežotne – Bauska – Bārbele – Pasvale – Šauļi – Šatrija – Papile – Viekšņi – Mažeiķi**
Ilgums: **3–4 dienas.** Garums **ap 620 km**

Maršruta Zemgaļu loks izceļ senās zemgaļu kultūras un vēstures vērtības, kā arī nozīmīgas dabas mantojuma vietas, ko pirms gadsimtiem pazina arī šeit dzīvojošie zemgaļi.

Vēsturiskie avoti liecina, ka zemgaļi bija viena bagātākajām un kareivīgākajām tautām. Pretestību un aizsardzību pret krusta karotājiem viņi organizēja no pilskalniem. **Silakalns** (54), **Mežotnes** (55), **Tērvetes** (53), **Dobes** (43), **Spārnu** (44) un **Dobeles pilskalns** (47) Latvijā un **Rekču** (73) un **Āžolpamūšes pilskalns** (59) Lietuvā vēl šobaltdien saglabājuši savas savdabīgās formas. **Šatrija** (72) bija nozīmīgs kaimiņu žemaišu centrs.

1236. gada 22. septembrī Zemgalē notika viena no lielākajām Ziemeļu krusta karu kaujām – **Saules kauja** (65). Šo datumu Latvijā un Lietuvā atzīmē kā **Baltu vienības dienu**. Karagājieni nebija iedomājami bez zirgiem, izturīgie un drosmīgie žemaituki apskatāmi **Pakrojas muižas staļļos** (62). Stāstus par Saules kauju, zemgaļiem un viņu valdniekiem un zemēm uzzināsiet, apmeklējot **Tērvetes koka pili** (52), **Bauskas pili** (56), **Dobeles Novadpētniecības** (48), **Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas** (50), **Pasvales** (60), **Mažeiķu** (78) un **Šauļu Aušros muzeju** (56).

Pasvalē (60) uzzināsiet par kritenēm un dzīvi karsta reģionā. Ledāja atnestos akmeņus un to daudzveidību baltu zemēs varēs iepazīt plašajā **Antana Stapuļona akmeņu kolekcijā** (61). Arī **Kamanu augstais purvs** (79) un vairākus simtus tūkstošu gadu senie **Papiles atsegumi** saistāmi ar Ledus laikmetu. Viena no noslēpumainākajām ar teikām un mītiem apveltītajām vietām ir Zemgales lielākais ezers un tā apkārtne – **Zebrus ezers ar Ezerlūķu pilskalnu** (45).

Vēl maršrutā aplūkojiet **Svētes ezeru un Elku kalnu** (46), **Dobeles Amatu māju** (49), **lauku sētu „Caunītes"** (51), **Bauskas muzeju** (57), **Bārbeles sēravotu** (58), atjaunoto svētnīcu **Baltu dievu parkā** (63), **J. Balvočūtes bioloģisko ārstniecisko augu saimniecību** (77), svētās **Santekļu meža priedes** (76) un **S. Daukanta muzeju** (75).

BALTU CEĻŠ, SĒĻU LOKS

Maršruts: **Aizkraukle – Koknese – Vecbebri – Sēlpils – Jēkabpils – Viesīte – Nereta – Rite – Aknīste – Zasa – Dunava – Zarasai – Dusetas – Kuļoni – Skudišķi – Utena – Užpeļi – Kupišķi – Birži**
Ilgums: **3–4 dienas.** Garums **ap 730 km**

Ceļojums maršruta Sēļu lokā iepazīstinās ar skaistām dabas ainavām, sēļu amatniecības prasmēm un atgādinās par seno baltu valodu izcelsmi, izlokšņu skaistumu un daudzbalsīgi dziedamām dziesmām.

Senās dzīvesvietas – pilskalni, kas paceļas mūsdienu ainavā, liecina par senu vēsturi. Maršrutā apskatāmi **Vosgēļu** (95) un **Kupišķu** pilskalni Lietuvā, **Dignājas** (90), **Stupeļu** (87) un **Sēlpils** (83) Latvijā.

Uzzināt par no paaudzes paaudzē pārmantotām amatniecības prasmēm varēs **Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļā „Sēļu sēta"** (84) un **Viesītes muzejā „Sēlija"** (85), savukārt tās apgūt – **biedrības „Baltaine" radošajā** mājā Koknesē (81) un **amatniecības centrā „Rūme"** (89), savukārt Adama Petrauska sētā ierīkotajā **Ogiņu ciemata amatniecības centrā** (103) un **Latvijas Biškopības vēstures muzejā** (82) varēs iepazīties ar biškopja amatu. Lai apgūtu senos alus darīšanas noslēpumus, jādodas pie Lietuvā visiem zināmā **aldara Ramūna Čiža** Dusētos (93).

Baltiem ticība bija spēks, stiprs kā ozols! Pat zinātnieki uzskata, ka rietumbaltu vārda „ticība" izcelsme ir saistīta ar koku – ar ozolu. Par to vērts padomāt **Stelmužas ozola** (91) pavēnī. Avotiem tiek piedēvētas dziednieciskas īpašības, tās noteikti jābrauc pārbaudīt uz neizsīkstošo **ārstnieciskā minerālūdens avotu Smardone** (106) Likēnu kūrortā un **Užpaļu Krokuli** (96) Lietuvā, kā arī uz **Saltupju Svētavotu** (88) Latvijā. **Meļķitāru Muldakmens** (80) kopš senatnes izmantots kā kulta vieta un tam piedēvētas dziednieciskas īpašības.

Rakstnieka Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs „Riekstiņi" (86) iepazīstinās ar slavenā darba „Baltā grāmata" attēloto pasauli. **Kazimiera Būga dzimtā sēta** Pažiegē (94) atgādinās par nesavtīgo darbu lietuviešu valodas bagātināšanā, radot Lielo Lietuviešu valodas vārdnīcu. **Biržu muzejā** (104) būs iespēja uzzināt par Stasi Paļuli – nepagurstošo skuduču un koka tauru (daudīču), ragu un unikālo daudzbalsīgo dziesmu vācēju un glabātāju. Sēlijas izloksnes un daudzbalsu dziedāšanu saklausīsiet, apmeklējot **muzeju** (102) un sutartinu dziesmu festivālu Kupišķos.

Vēl maršrutā aplūkojiet **Ladakalnu** (98), Sēlijas ainavu no skatu torņiem pie **Sartu ezera** (92) un **Kirkiļu karsta ezeriņiem** (105) un citas vietas.

KURŠU CĪNĪTĀJS. SAJŪTI KURŠU SPĒKU!

Maršruts: **Embūte – Durbe – Grobiņa – Liepāja – Rucava – Dunika – Embūte**
Ilgums: **1–2 dienas.** Garums **ap 195 km**

Kurši pēc seno hroniku un skandināvu rūnakmeņu ziņām bijuši lieli jūras braucēji, sirotāji, karavīri, arī tirgotāji, bet miera laikos – prasmīgi zemkopji un lopkopji. Pastāv mīts, ka dāņi baznīcās lūgušies: „Dievs, sargi mūs no kuršiem!". Kur radās kuršu prasmes un spēks? To iespējams sajust, apceļojot Kurzemes dižos pilskalnus un dabas spēka vietas.

Senlaikos **Embūtē** (29) atradusies viena no dižākajām kuršu pilīm, kur valdījis drosmīgais Indulis un viņam aizstāvēties palīdzējis pats Jods, tās priekšā uzceļot Joda dambi. Embūtes burvību iespējams baudīt pastaigās pa dabas takām un uzkāpjot skatu tornī.

Kuršu spēks izpaudies vienā no 13. gadsimta nozīmīgākajām kaujām **Durbē** (9), kur plecu pie pleca cīnījās latvieši un lietuvieši, sakaujot krustnešu karaspēku.

Grobiņa (7) jeb kādreizējā Jūrpils (Seeburg) bija nozīmīgs senais kuršu un skandināvu centrs, un to izzināt iespējams atraktīvā veidā, ko piedāvā **aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne"** (8). Ālandes upes ielejā iespējams sēsties kuršu liellaivā, lai dotos zināšanu sirojumā uz Grobiņu.

Liepājas muzejs (5) glabā liecības par kuršu vēsturi. Zirgus un taurus var vērot **Papes dabas parkā** (1). Kuršiem zirgi bija palīgi karā, nodrošinot ātrāku pārvietošanos mežainajos apvidos. Tikpat nozīmīgs bijis karotāju bruņojums, par kuru liecības glabā **Dunikas purvs** (4), kurā savulaik atrastas kuršu senlietas. Mūsdienās Dunikas purvs ir izcila pārgājienu un dabas baudīšanas vieta ar vienu no garākajām purva takām Latvijā.

Vēl maršrutā aplūkojams **Liepājas amatnieku nams** (6), Papes Ķoņu ciems, zvejnieku sēta „Vītolnieki", **etnogrāfiskā māja „Zvanītāji"** (2) un **Leju svētavots** (3).

KURŠU KULTA VIETAS. IZJŪTI KURŠU SVĒTUMU!

Maršruts: **Mežīte – Vandzene – Valdemārpils – Talsi – Kuldīga – Turlava – Aizpute – Embūte**
Ilgums: **1–2 dienas.** Garums **ap 190 km**

Kuršu dzīvesveidā lielu lomu ieņēma daba un ticība pagānu dievībām, kuru labvēlībai tika veikti rituāli dažādās kulta vietās: svētbirzīs un mežos, pie kulta akmeņiem un kokiem. Sajust maģisko spēku un uzņemt enerģiju ikvienam ceļotājam ļaus senās kuršu svētvietas.

Mežītes pilskalns (24) ir vērienīgs kuršu senvietu komplekss, kurā iekļaujas izcili ainavisks pilskalns, Elku kalns, senkapu vietas, kā arī senais kulta akmens – bedrīšakmens.

Valdemārpils Elku liepa (22) ir īpaši vērtīga sieviešu veselībai, jo ne velti latviešu mitoloģijā daiļu tautumeitu salīdzina ar kuplu liepu; turpretī vīrišķo diženumu iemieso **Krauju Lielais akmens** (23).

Vilkmuižas ezera (20) krastā 11.–14.gadsimtā atradusies kuršu kulta vieta mirušo sadedzināšanai. Tolaik uzskatīja, ka mirušā ķermenim sārta ugunīs jāsairst līdz dūmiem, lai dvēsele vieglāk un ātrāk pārceltos citā dzīvē. Ezerā atrastās senlietas glabājas **Talsu muzejā** (21).

Īpatnējas kulta vietas ir svētalas, no kurām īpaši izceļas Abavas ielejā esošie **Māras kambari** (25). **Ventas rumba** (16) ir izmēru un atpazīstamības ziņā iespaidīgākā kuršu svētvieta un platākais Eiropas ūdenskritums. Latviešu tautasdziesmās minētais biedinājums „ne zariņu nenolauzt" attiecināms uz zināmāko no kuršu svētajām birzīm – **Turlavas Ķoniņciema Elku birzi** (107).

Aizputē iespējams apmeklēt Dzintares pilskalnu un izbaudīt seno tradīciju iedzīvināšanu mūsdienās, piedaloties akmens alus darīšanā **mākslinieku rezidenču centrā „Serde"** (108). Teiksmainā **Embūte** (29) ir viena no Kurzemes ainaviskākajām vietām, kur dažādu laiku senvietas, dabas takas, skatu tornis ļaus ne vien baudīt dabas burvību, bet arī ielūkoties kuršu trauksmainajā vēsturē.

Vēl maršrutā aplūkojams **Sabiles** (26) un **Veckuldīgas pilskalns** (15) un mitoloģijas un svētvietas: folkloras taka „Jāņkalni" un Elkuzemes Acs avots.

VARENĀ UN BAGĀTĀ ZEMGALE - IZZINI ZEMGAĻUS!

Maršruts: **Vītiņi – Biksti – Zebrene – Dobele – Jelgava – Cena – Tērvete – Vilce – Mežotne – Bauska – Bārbele**
Ilgums: **2 dienas.** Garums **ap 260 km**

Kopš seniem laikiem Zemgale saistās ar bagātību, diženumu, tās valdniekiem un zemgaļu tautas rūdīto raksturu. **Dobes (Incēnu) pilskalns** (43) bijis zemgaļu zemes Dobenes centrs. Lai pārliecinātos, cik tālu bija iespējams pamanīt tuvojošos ienaidnieku, jāuzkāpj pilskalna valnī – no tā paveras iespaidīgs skats uz apkārtni!

Seno zemgaļu dzīvē ļoti nozīmīgu vietu ieņēma ar reliģiju saistītās svētvietas. Dabas un aktīvās atpūtas cienītājiem noteikti jāapmeklē Zemgales lielākais – **Zebrus ezers** un **Ezerlūķu pilskalns** (45).

Nostāstus par seno valdnieku varenību glabā **Dobeles pilskalns** (47), viens no pilskalniem, kas 13. gadsimta beigās visilgāk noturējās cīņās pret iebrucējiem. Uz senā zemgaļu pilskalna uzcelta un vēl šodien apskatāma Livonijas ordeņpils.

Iegriežoties **Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejā** (50), var gūt vienotu priekšstatu par Zemgales vēsturi un pašiem zemgaļiem.

Sekojot zemgaļu valdniekiem pa pēdām, jāapmeklē slavenākais un visbiežāk vēstures avotos minētais zemgaļu varas un kultūras centrs – **Tērvetes pilskalns** (53). Netālu no tā atrodas pēc senās pils parauga celtā **Tērvetes 12. gadsimta koka pils** (52), kur uzkrātas ziņas par valdnieku dzīvi, zemgaļu rotām un bruņojumu. **Mežotnes pilskalna arheoloģiskais komplekss** (55) sevī ietver vienu no lielākajiem un skaistākajiem zemgaļu pilskalniem, kura pakājē saskatāma senā ostas vieta.

Liecības par Bauskas apkārtni, zemgaļiem un viduslaiku pils iemītnieku sadzīvi atrodamas **Bauskas pilī** (56), kas 15. gadsimtā bija Livonijas ordeņa varas simbols pār zemgaļu zemēm.

Vēl maršrutā aplūkojams **Spārnu pilskalns** (44), **Svētes ezers un Elkus kalns** (46), **Dobeles Novadpētniecības muzejs** (48) un **Amatu māja** (49), **lauku sēta „Caunītes"** (51), **Silakalns (Augstais kalns)** (54), **Bauskas muzejs** (57) un **Bārbeles sēravots** (58).

CEĻOJUMS CAUR SENO SĒĻU ZEMI

Maršruts: **Aizkraukle – Koknese – Vecbebri – Sēlpils – Jēkabpils – Viesīte – Nereta – Rite – Aknīste – Zasa – Dunava**
Ilgums: **2 dienas.** Garums **ap 240 km**

Sēlijas novads un sēļu vēsture latviešiem ir vēl līdz galam neatminēta mīkla. Senās sēļu zemes ir bagātas ar skaistām dabas ainavām un interesantu vēsturi, kuras liecinieki ir iespaidīgie sēļu pilskalni. Starp redzamākajiem sēļu senajiem centriem minami **Sēlpils** (83) un **Dignājas pilskalns** (90), un **Stupeļu pilskalns** (87), ko uzskata arī par varenāko Sēļu zemes centru Latvijā.

Savdabīgu likteni piedzīvojis senais **Sēlpils pilskalns** (83), savulaik nozīmīgs Sēlijas politiskais un militārais centrs. Arheoloģiskajos izrakumos šeit iegūtas Latvijā vissenākās liecības par cilvēku. Pilskalns mūsdienās tikpat kā nav redzams, jo tā lielāko daļu slēpj augstais ūdens līmenis Daugavā.

Pie senajām kulta vietām Sēlijā pieder diženais **Meļķitāru Muldakmens** (80), saukts arī par Upurakmeni un Velna akmeni, Aizkraukles pusē un **Saltupju svētavots** (88) Aknīstē. Abiem šiem objektiem senas teikas un nostāsti piedēvē dziednieciskas īpašības un maģisku pielūgsmes spēku.

Līdz mūsdienām saglabājušos sēļu tradicionālās kultūras elementus visspilgtāk var saskatīt amatniecībā un tautas tradīcijās. Apmeklējot **Jēkabpils Vēstures muzeja brīvdabas nodaļas „Sēļu sēta"** (84) etnogrāfisko ekspozīciju, var aplūkot 19. gadsimta Augšzemes lauku celtnes un iepazīt vienkāršākos lauku darbus. Padziļinātas zināšanas par sēļu kultūru var gūt **Viesītes muzejā „Sēlija"** (85), savukārt **amatniecības centrs „Rūme"** (89) Zasā ir vieta, kur vienmēr notiek rosība, top māla trauki un grebti koka rīki, jo centrs vēlas saglabāt sēļu kultūrvēsturisko mantojumu.

Vēl maršrutā ieteicams apmeklēt **biedrības „Baltaine" radošo māju Koknesē** (81), **Latvijas Biškopības vēstures muzeju Vecbebros** (82), **rakstnieka Jāņa Jaunsudrabiņa muzeju „Riekstiņi" Neretā** (86).

LAIMES, MĪLESTĪBAS UN GUDRĪBAS CEĻŠ

Maršruts: **Pakalnės – Skudutiškis – Kulionys – Papiliakalnė – Ginučiai – Stripeikiai – Šeimatis**
Ilgums: **2 dienas.** Garums **ap 100 km**

Senlaikos baltiem laime nozīmēja mantu, labklājību un dievieti Laimu. Par mīlestību un ģimeni atbildēja dieviete Austēja. Arī gudrību balti izlūdzās no mītiskām būtnēm. Maršruts aizvedīs ceļotājus un laimes meklētājus pa iztēli, sajūtu un pieredzi rosinošu ceļu cauri vēsturiskajai Nalšas kunigaitijai.

Dieviete Laima dāvā laimi, pienākusi pie jaundzimušā gultiņas, un piešķir likteni, kūkojot kā dzeguze. Laimas stāsts izzināms **Laimes ielejā Narkūnos** (109), **Skudišķu svētvietā** (101), pie **Vaļuļa akmens** (100) un apmeklējot **svēto akmeņu kolekciju pie observatorijas Kuļonos** (111). Senie balti uzskatīja, ka katram cilvēkam ir sava zvaigzne, tās ir gan laimīgas, gan nelaimīgas... Ne mazāk svarīgs ir likteņa dievu savērptais dzīves pavediens, kas ir saistāms ar Saules stāvokli debesīs vai Mēness fāzi dzimšanas dienā, par to zinās stāstīt seno baltu zodiaka pētnieks Jonus Vaiškūnas **senajā debesu gaismekļu observatorijā** (112).

Uzkāpjot **Pakalņu pilskalnā** (110) pie bojā gājušo brīvības cīnītāju kapiem, ceļotājiem ir brīdis padomāt par tiem, kam Lietuvas tautas laime bija lielāka un dārgāka vērtība par personīgo laimi. Neierobežotas laimes sajūta rodas, uzkāpjot **Ladakalnā** (98); turpat līdzās atrodas **Ginuču pilskalns** (113).

Par mīlestību stāstīs **Biškopības muzejā** (97). Austēja – bišu māte – vienlaikus ir arī mīlestības dieviete, kas atbild par ģimenes vērtībām, harmoniskām cilvēku attiecībām un unikālu lietuviešu kultūras parādību biškopībā – radniecību un draudzību caur bitēm.

Gudrība – vēl viena vērtība, kuru mītiskajos priekšstatos izlūdz un iegūst no dieviem. Par to iespējams pārliecināties pie **Šeimates Moka** (115), kurš atbild uz visiem dzīves jautājumiem.

TAUTAS ATMIŅU MEKLĒJOT

Maršruts: **Šventybrastis – Upytė – Raginėnai – Šiauliai – Luponiai – Juodeikiai**
Ilgums: **2 dienas.** Garums **ap 230 km**

Atslēga šim maršrutam ir Aļģirta Žiljēna Greima (1917–1992) baltu mitoloģijai veltītā darbu izlase „Tautas atmiņu meklējot". Tajā iepazīsiet plašo mītu daudzveidību, sākot ar, iespējams, slavenāko stāstu par debesu dieviem **Baltu dievu parka Saules laukumā** (63): Saules un Mēness ģimeni izjauc skaistā Aušrine (planēta Venēra), pārvilinot Mēnesi, pasaules kārtības sargātājs Pērkons ar zobenu pārcērt Mēnesi, tas sadilst, bet pēc dažām dienām jaunais Mēnesis atkal sāk griezties pa to pašu apli. Viens no jaunākajiem mītiem tiek stāstīts pie **Jurgaiču pilskalna** (64), ko mūsdienās pazīstam kā **Krusta kalnu**.

Algirds Juļus Greims uzskata, ka cilvēki pastāvīgi rada un pārveido mītus, nevarēdami dzīvot bez tiem, tiem neticot vai neuzticoties. Ceļojumu var sākt ar **Šventībrastes svētvietas** (115) apmeklējumu straujās Nevēžas krastos. Tālāk ceļš ved caur **Švenčulišķiem** (116) uz Upīti, kur **Linu muzejā** (117) dzirdēsiet mītu par linu dievu Vaižgantu un **pilskalnā** (118), ir laiks stāstam par bezdievi Čičinsku, kuru aprija zeme.

Nostāsti vēsta, ka **Lupoņu pilskalnā** (122) kurināta Pērkonam veltīta uguns un raganas Gruzdžu ceļa garāmgājējiem pieprasījušas ziedojumus. **Verduļos** (120) dieviem pateicās par neparasto avota ūdeni, bet **Raginēnu pilskalns** (119) kādreiz bijis dievu dzīvesvieta.

Giriniku kalna (121) teikas stāsta par milžiem: izkratījis smiltis no koka tupeles, milzis uzbēris šo kalnu, sērojot par mirušo māti viņš pieraudājis Bulēnu ezeru, bet aizņēmies cirvi no Šatrijas, nocirtis mežus. 19.–20. gadsimta mijā šuvējs no Trumpaičiem **Mata Slančauskas** (123) apkopoja un Lietuvas mākslas biedrībai nodeva simtiem skaistu lietuviešu pasaku, ticējumu un teiku, starp tām arī teikas par Miknaiču ezeru, kas skalojas **Mūsas Tīrelī** (124).

LIELAIS LIETUVAS VĒSTURES STĀSTS

Maršruts: **Papilė – Žagarė – Joniškis – Žeimelis – Bardiškiai**
Ilgums: **1–2 dienas.** Garums **ap 160 km**

20. gadsimtā Lietuva veidoja, aizstāvēja un saglabāja savu valstiskumu. Uz jautājumu, kur vecvectēvi un vectēvi smēlās spēku, kas bija to iedvesmas un apņemšanās avots, atbildēt nav grūti – tas ir stāsts par baltiem un to valdniekiem. „Lietuvas dižkunigaitija un tās iedzīvotāji bija neatkarīgi, cēli, bagāti un laimīgi," tā kodolīgi rakstījis 18. gadsimta lietuviešu vēsturnieks **Simons Daukants**. Šis Lielā Lietuvas vēstures stāsta maršruts aptver vietas un darbības, kas ir Simona Daukanta (1793–1864) un tā līdzgaitnieku vēsturiskā ilustrācija 20. gadismta Lietuvas politikas, kultūras un sabiedrības spogulī.

Žvelgaiča pilskalns (127) stāsta par 13.–14. gadsimta cīņām ar Vācu ordeni. **Žagares stallī** (128) šodien tiek turēti senie kara zirgi žemaituki. **Kalneļa (Ziņūneļu) ozolājs** (129) ir seno baltu svētvieta, kur pielūgti dievi un godināti meži, zvēri, upes, bet vēlāk kļuvis par katoļu baznīcas īpašumu. Pētnieku interpretācija par seno baltu un Lietuvas dižkunigaitijas mantojumu meklējama **Jonišķu** (130) un **Pakrojas novada muzejā** (132).

Par pirmo vēsturnieku, kurš rakstīja lietuviešu valodā, var uzzināt **S. Daukanta muzejā** (75) Papilē. Līdz ar S. Daukantu, Lielo Lietuvas stāstu izdzīvoja un popularizēja **Domams Šidlauskas-Visomims** (126), pirmais senās lietuviešu reliģijas atdzīvinātājs un (pār)veidotājs, **Balčūnu ģimene** (131), leģendu par seno reliģiju sargātāji, un **Jozams Šivims**, skolotājs, nepagurstošs novadpētnieks.

20. gadsimta 40. gados uzbūvēti vairāki pieminekļi Lietuvas valdniekiem: **Ķēstutim** (125) Kivīļos, **Birutei** Lauksodžā (133) un **Vītautam** Bardišķos (134). Šeit, pie pieminekļiem, ko nebija nojaukusi padomju okupācija, auga un stiprinājās vēlākās brīvības cīnītāju paaudzes: partizāni, ceļotāji, novadpētnieki, folkloras vācēji un disidenti.

SVĒTĀS UGUNS CEĻŠ

Maršruts: **Betygala – Šiaulėnai – Kelmė – Kražiai – Ožtakiai – Gaulėnai – Šatrijos kalnas**
Ilgums: **1–2 dienas.** Garums **ap 190 km**

Maršruts stāsta ne tikai par uguns, kura silda, baro, sargā, ārstē un atbrīvo veli, nozīmi cilvēku dzīvē, bet arī par Lietuvas vēstures posmu, kad svēto uguni neviens nededzināja. Stāsts sākas ar Svēto uguni, kuru pēc Polijas karaļa Jogaila gribas 1413. gadā **Betīgalas apkārtnē** (135) pie Dubisas nodzēsa. 1994. gadā tā atkal iedegta **Šatrijas kalnā (72)**. Kopš tā laika uguns kurināta žemaišu goda krīva mākslinieka Adolfa Gedvila (1934–2017) mājās Rīšķēnos, bet pēc viņa nāves pārnesta uz Šatriju.

Pa ceļam no Betīgalas uz Šatriju, Bernotos, skanēs stāsts par **Jonu Mačuli-Maironi** (136) un Daiņus Razausks atgādinās teiku par seno burvi Gintautu, kurš pie sava sekotāja vērsies ar vārdiem: „Bet tu, Mačuli, mans dēls, priecē cilvēkus ar dziesmu, dedzini liesmu krūtīs, bet svētās uguns liesmas Lietuvas sirdī nespēs nodzēst jelkāda ienaidnieka roka." **Akmenes ciema svētvieta** (137), **Šaules kalns Kudinu mežā** (138), **Kražu Medžokalns** (139), **Šventraģu ozolājs** (140), **Girgždūte** (142) – svētvietas, kurās uguns un ticība senajiem dieviem dzīvoja līdz pat 20. gadsimta pirmajai pusei.

Varņu reģionālā parka apmeklētāju centrā (143) gaidīs iepazīšanās ar žemaišu lielajiem pauguriem – Medvēgalu, Moterāti, Sprūdu un citiem, kā arī ar nepagurstošā pētnieka Česlova Kudaba personību. Daudz interesanta par Šatriju uzzināms **Jona Andrjuseviča muzejā** (144) Gaulēnos; šeit saglabājušies divi krīvu zižļi, kas nodoti no paaudzes paaudzē. Krīvs bija seno lietuviešu priesteris, kas senlaikos aicināja pulcēties uz saietiem svētvietā Romuvā. Šodien par šādu vietu kļuvusi **Šatrija** (72).

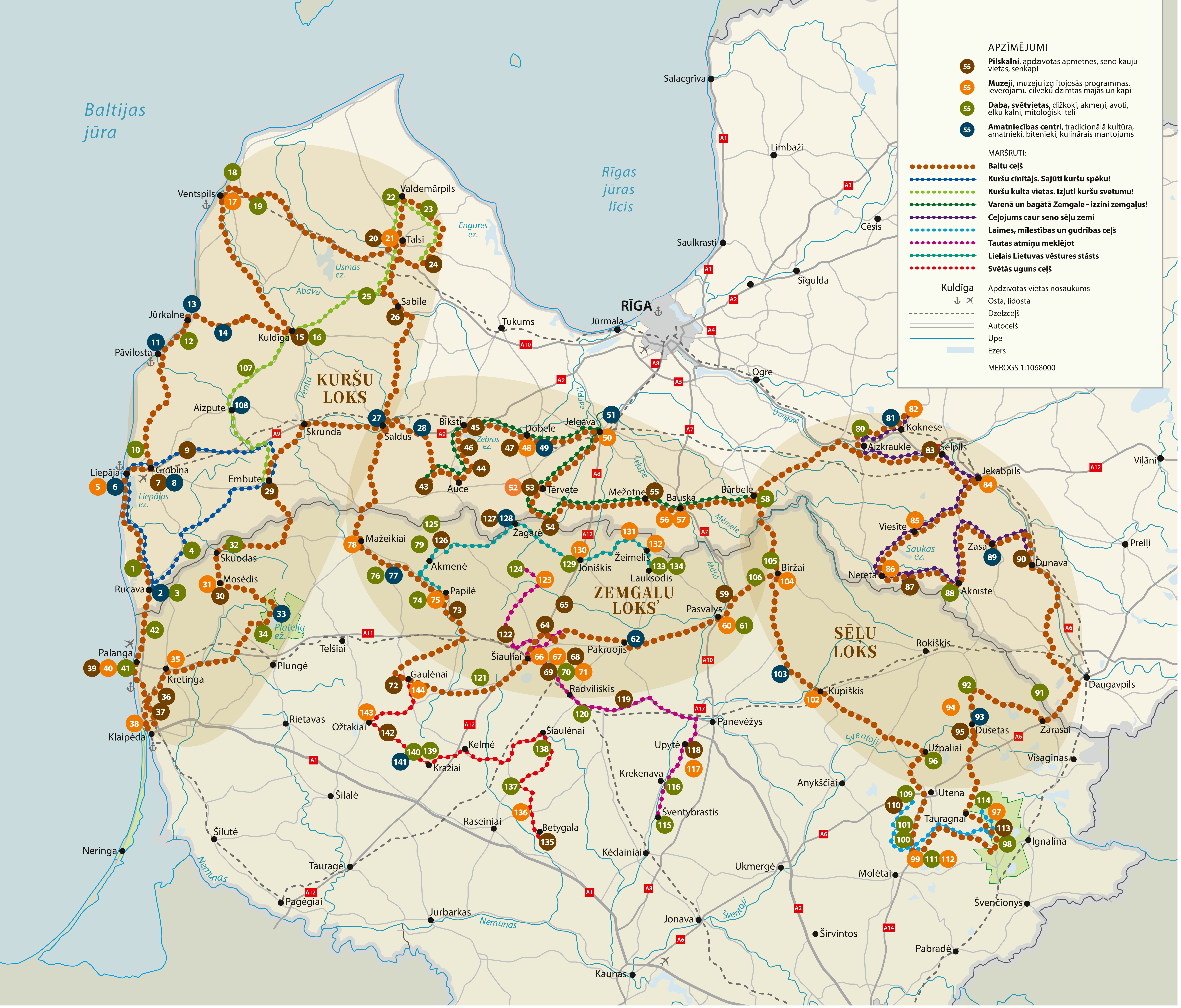

APSKATES VIETAS

BALTU CEĻŠ, KURŠU LOKS
Kurši Latvijā

1 Zirgu un tauru ganības Papes dabas parkā
GPS: „Vītolnieki" 56.140790, 21.037852, ganības 56.19268, 21.08332, Ezerskolas upurakmens 56.22638, 21.07148
www.pdf-pape.lv

2 Etnogrāfiskā māja „Zvanītāji"
GPS: 56.161521 21.161599

3 Leju svētavots
GPS: 56.152967, 21.222250

4 Dunikas purva taka
GPS: 56.282890, 21.383610

5 Liepājas muzejs
GPS: 56.510860, 21.002270
www.liepajasmuzejs.lv

6 Liepājas Amatnieku nams
GPS: 56.5073, 21.01716
www.saivaart.com

7 Grobiņas arheoloģiskais ansamblis
GPS: Skābaržkalns 56.53308, 21.16398

8 Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu vikingu apmetne"
GPS: 56.53406, 21.15124
www.grobinasvikingi.lv

9 Durbes kaujas piemiņas vieta
GPS: 56.59026, 21.3639

10 Kapsēdes dižakmens
GPS: 56.58674, 21.10868

11 Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā
GPS: 56.89118, 21.18681

12 Ulmales Piņņu bļodakmens
GPS: 56.931716, 21.281333

13 Maizes ceptuve „Bērziņi" Jūrkalnē
GPS: 56.994577, 21.390556

14 Dižgabala kalns un „Spēlmaņu krogs" Alsungā
GPS: 56.98039, 21.56973

15 Veckuldīgas pilskalns
GPS: 56.99432, 21.96078

16 Ventas rumba
GPS: 56.96823, 21.97912

17 Ventspils muzejs
GPS: 57.39615, 21.55869
http://muzejs.ventspils.lv

18 Staldzenes stāvkrasts
GPS: 57.44553, 21.60352

19 Grīžu Velna beņķis
GPS: 57.38049 21.77225

20 Talsu pilskalns un Vilkmuižas ezers
GPS: pilskalns: 57.24277, 22.59822, Vilkmuižas ezers 57.25321, 22.58714

21 Talsu novada muzejs
GPS: 57.24256, 22.6033
www.talsumuzejs.lv

22 Valdemārpils Elku liepa
GPS: 57.37892, 22.60024

23 Krauju Lielais akmens
GPS: 57.35035, 22.72281

24 Mežītes pilskalns
GPS: 57.18627, 22.7097

25 Māras kambari
GPS: 57.08114, 22.36665

26 Sabiles pilskalns
GPS: 57.04695, 22.57668

27 Podnīca Kapelleru namā
GPS: 56.66506, 22.49458

28 Bišu drava „Kāres"
GPS: 56.64019, 22.69121

29 Embūte
GPS: skatu tornis 56.509967, 21.817213, informācijas centrs 56.50584, 21.81918

BALTU CEĻŠ, KURŠU LOKS
Kurši Lietuvā

30 Šilales svētvieta
GPS: 56.15414, 21.56236

31 Vaclova Inta akmeņu muzejs
GPS: 56.16531, 21.57416
www.akmenumuziejus.lt

32 Apoles pilskalns
GPS: 56.2464, 21.67804

33 Žemaitijas nacionālā parka saimniecība „Saulesslienis" (Saules ieleja)
GPS: 56.04848, 21.88941
www.saulesslenis.lt

34 Plateļu ezers
GPS: parka ekspozīcija 56.04243, 21.8153,
ripkas spēle 56.03787, 21.81485,
Pils sala 56.04398, 21.84563

35 Kretingas muzejs
GPS: 55.90008, 21.24853
www.kretingosmuziejus.lt

36 Eketes pilskalns
GPS: 55.79209, 21.18008

37 Aukštkiemu kapulauks
GPS: 55.76922, 21.16262

38 Lietuvas Jūras muzejs
GPS: 55.71687, 21.09981
www.muziejus.lt

39 Birutes kalns (Palangas Elku kalns)
GPS: 55.90567, 21.053

40 Palangas Dzintara muzejs
GPS: 55.90689, 21.05604
www.pgm.lt

41 Lietuviešu pasaku parks
GPS: 55.91299, 21.05816
www.pasakuparkas.lt

42 Sausdravu Baltu mitoloģijas parks
GPS: 56.03158, 21.18803
www.baltuparkas.webs.com

BALTU CEĻŠ, ZEMGAĻU LOKS
Zemgaļi Latvijā

43 Dobes jeb Incēnu pilskalns
GPS: 56.50008, 22.74299

44 Spārnu pilskalns
GPS: 56.550630, 23.047612

45 Zebrus ezers un Ezerlūķu pilskalns
GPS: 56.63326, 23.01333

46 Svētes ezers un Elkus kalns
GPS: 56.61773, 22.99361

47 Dobeles pilskalns ar pilsdrupām
GPS 56.622374, 23.272468
www.dobelesmuzejs.com

48 Dobeles Novadpētniecības muzejs
GPS: 56.625232, 23.276128
www.dobelesmuzejs.com

49 Dobeles Amatu māja
GPS: 56.62352, 23.28324

50 Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs
GPS: 56.649982, 23.729019
www.jvmm.lv

51 Lauku sēta „Caunītes"
GPS: 56.72266, 23.79211
www.caunites.lv

52 Tērvetes 12. gadsimta koka pils
GPS: 56.481445, 23.376066
www.lielkenins.lv

53 Tērvetes arheoloģiskais komplekss
GPS: 56.482200, 23.384630

54 Silakalns (Augstais kalns)
GPS: 56.381817, 23.412561

55 Mežotnes pilskalna arheoloģiskais komplekss
GPS: 56.441584, 24.044910

56 Bauskas pils
GPS: 56.403701, 24.174340
www.bauskaspils.lv

57 Bauskas muzejs
GPS: 56.410305, 24.184326
www.bauskasmuzejs.lv

58 Bārbeles sēravots
GPS: 56.43447, 24.59137

BALTU CEĻŠ, ZEMGAĻU LOKS
Zemgaļi Lietuvā

59 Āžolpamūšes (Ąžuolpamūšės) pilskalns
GPS: 56.12341, 24.45958

60 Pasvales muzejs
GPS: 56.06016, 24.39898
www.pasvaliomuziejus.lt

61 Pasvales dobumakmeņu kolekcija
GPS: 56.06519, 24.40555
www.pasvaliomuziejus.lt

62 Pakrojas muižas stalļa žemaituki
GPS: 55.98612, 23.87917
http://pakruojo-dvaras.lt

63 Naisji Baltu dievu parks – muzejs
GPS: 56.02143, 23.51353
www.naisiuvasara.lt

64 Jurgaiču pilskalns (Krusta kalns)
GPS: 56.01531, 23.41646

65 Saules kaujas vieta
GPS 56.11603, 23.51599

66 Šauļu „Aušros" muzejs
GPS 55.93909, 23.30576
www.ausrosmuziejus.lt

67 Šauļu „Aušros" muzeja Žalūķu dzirnavnieka sēta
GPS: 55.9238, 23.27202

68 Žuvininku (Salduves) pilskalns
GPS: 55.92967, 23.3583

69 Saules pulksteņa laukums
GPS: 55.93075, 23.32515

70 Talkšas ekoloģiskā taka
GPS: 55.93008, 23.32739

71 Baltu izziņas centrs „Baltu ceļš"
GPS: 55.93196, 23.31357

72 Šatrija
GPS: 55.87239, 22.55825

73 Rekču pilskalns (Rekčių piliakalnis)
GPS: 56.07725, 22.8536

74 Jurakalna ģeoloģiskā izziņas taka
GPS: 56.15172, 22.78859
www.ventosparkas.lt

75 Simona Daukanta memoriālais muzejs
GPS: 56.15191, 22.78894

76 Santekļu svētais priežu sils
GPS: 1.priede 56.22486, 22.55763,
2.priede 56.22719, 22.57355

77 Jadvīgas Balvočūtes ārstniecisko augu saimniecība
GPS: 56.22045, 22.55596
www.jadvyga.lt

78 Mažeiķu muzejs
GPS: 56.31641, 22.34668
www.mazeikiumuziejus.lt

79 Kamanu izglītojošā izziņas taka
GPS: skatu tornis 56.31416, 22.65194

BALTU CEĻŠ, SĒĻU LOKS
Sēļi Latvijā

80 Meļķitāru Muldakmens
GPS: 56.656670, 25.203991
www.facebook.com/melkitarumul-dakmens/

81 Biedrības „Baltaine" radošā māja Koknesē
GPS: 56.644318, 25.442099

82 Latvijas Biškopības vēstures muzejs
GPS: 56.720851, 25.493230

83 Sēlpils pilskalns
GPS: 56.58722, 25.64027

84 Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļa „Sēļu sēta"
GPS: 56.496162, 25.873688
www.jekabpilsmuzejs.lv

85 Viesītes muzejs „Sēlija"
GPS: 56.342242, 25.555184
www.muzejsselija.lv

86 Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs „Riekstiņi"
GPS: 56.19706, 25.37984

87 Stupeļu pilskalns
GPS: 56.17108, 25.46454

88 Saltupju svētavots
GPS: 56.17129, 25.73505

89 Amatniecības centrs „Rūme"
GPS: 56.29458, 25.98139
www.facebook.com/amatnieci-bas.centrs.rume/

90 Dignājas pilskalns
GPS: 56.274723, 26.186908

BALTU CEĻŠ, SĒĻU LOKS
Sēļi Lietuvā

91 Stelmužes ozols
GPS: 55.82998, 26.21758

92 Sartu ezers
GPS: skatu tornis pie Bradesu ciema 55.84092, 25.83848

93 Ramūna Čiža alus darītava un ekspozīcija
GPS: 55.7503, 25.8443

94 Kazimiera Būgas dzimtā sēta – muzejs
GPS: 55.74155, 25.76144

95 Vosgēļu (Vosgėlių) pilskalns
GPS: 55.72083, 25.74874

96 Līgamiška avots (Krokule)
GPS: 55.62776, 25.56372

97 Biškopības muzejs
GPS: 55.408540, 25.944920

98 Ladakalns
GPS: 55.36652, 25.99066

99 Izglītojošā programma „Lietuvas debesu zvaigznāji"
GPS: 55.31516, 25.55615

100 Vaļulis un Vaļuļa tēvs
GPS: 55.34521, 25.396

101 Skudišķu svētvieta
GPS: 55.38568, 25.44587

102 Kupišķu etnogrāfiskais muzejs
GPS: 55.84237, 24.97526

103 Ogiņu (Uoginių) amatniecības centrs
GPS: 55.88691, 24.77745

104 Biržu muzejs „Sēla"
GPS: 56.20514, 24.75357
www.birzumuziejus.lt

105 Kirkilu skatu tornis
GPS: 56.24784, 24.69079

106 Likēnu avots (Smardone)
GPS: 56.20006, 24.62354

KURŠU KULTA VIETAS. IZJŪTI KURŠU SVĒTUMU!

107 Turlavas Ķoniņciems
GPS: 56.83614, 21.76985

108 Darbnīcu un rezidenču centrs „Serde"
GPS: 56.71986, 21.60346
www.serde.lv

LAIMES, MĪLESTĪBAS UN GUDRĪBAS CEĻŠ

109 Laimes ieleja un veselības avots
GPS: 55.47277, 25.55127

110 Pakalņu pilskalns
GPS: 55.43902, 25.45854

111 Dobumakmeņu kolekcija Kuļonos, Molētu astronomijas observatorija
GPS: 55.31663, 25.56095
www.etnokosmomuziejus.lt

112 Lekcija „Senais lietuviešu Zodiaks" Molētu novada muzeja etnogrāfiskajā sētā
GPS: 55.30981, 25.55609
http://moletumuziejus.lt/

113 Ginuču pilskalns
GPS: 55.37399, 25.98515

114 Moks un Moķuks
GPS: 55.45551, 25.89487

TAUTAS ATMIŅU MEKLĒJOT

115 Šventibrasča (Šventybrasčio) svētvieta
GPS: 55.42108, 24.04941

116 Dobumakmeņu kolekcija Švenčulišķos (Švenčiuliškiuose)
GPS: 55.54014, 24.10816

117 Linu muzejs
GPS: 55.62943, 24.23213

118 Čičinska kalns
GPS: 55.65594, 24.22747

119 Raginēnu pilskalns
GPS: 55.79296, 23.86484

120 Verduļu avots
GPS: 55.778, 23.63269

121 Girniku kalns
GPS: 55.86355, 23.03408

122 Lupoņu pilskalns
GPS: 56.0061, 23.19153

123 Mata Slančauska dzimtās sētas vieta
GPS: 56.18129, 23.3644

124 Mūsas tīrelis
GPS: 56.21877, 23.26147

LIELAIS LIETUVAS VĒSTURES STĀSTS

125 Ķēstuša piemineklis ar dzelzs vilkiem
GPS: 56.34983, 22.74471

126 Doma Šidlauska-Visoma kaps
GPS: 56.29354, 22.80525

127 Žvelgaiča (Žvelgaičio) kalns
GPS: 56.35691, 23.23074

128 Žagares stalļa žemaituki
GPS: 56.3621, 23.26753

129 Kalneļa (Ziņūnēļu) (Kalnelio (Ziniūnėlių)) ozolājs
GPS: 56.23273, 23.55316

130 Jonišķu vēstures un kultūras muzejs
GPS: 56.23893, 23.61435
http://joniskiomuziejus.lt

131 Balčūnu sēta
GPS: 56.28995, 23.88808

132 Pakroja novada muzejs Žemgala
GPS: 56.27259, 23.99873

133 Kunigaitienes Birutes piemineklis
GPS: 56.23636, 24.00196

134 Vītauta piemineklis
GPS: 56.2133, 24.01248

SVĒTĀS UGUNS CEĻŠ

135 Betīgalas pilskalns (Betygalos piliakalnis) II
GPS: 55.34978, 23.37589

136 Jona Mačuļa-Maironа dzimtās mājas
GPS: 55.43113, 23.32442

137 Akmenes ciemata svētvieta
GPS: 55.51927, 23.27088

138 Šaules kalns (Šiaulės kalnas)
GPS: 55.64706, 23.4085

139 Medžokalns (Medžiokalnis)
GPS: 55.61477, 22.69168

140 Šventraģu ozolājs (Šventragių ąžuolynas)
GPS: 55.61449, 22.63688

141 Marja Čekaviča (Mariaus Čekavičiaus) žemaituki
GPS: 55.59992, 22.59304

142 Girgždūte
GPS: 55.69147, 22.48195

143 Varņu reģionālā parka apmeklētāju centra ekspozīcija
GPS: 55.73215, 22.38421
http://varniurp.am.lt

144 Jona Andrjuseviča muzejs
GPS: 55.86894, 22.61383
www.muziejusalka.lt